לענה חד-זרעית Artemisia monosperma מואבקת ע"י דבורי דבש

גדי פולק gadpollak@gmail.com
ישי שמידוב shmidov40@walla.com
התצפית: 30.9.2016
פרסום: 5.10.2016

תקציר: אנו מדווחים בזאת על ביקורי דבורים בפרחי לענה חד-זרעית הידועה כצמח המואבק בלעדית על יד הרוח. מסתבר כי מתאספות תצפיות רבות אודות ביקורי דבורים האוספות אבקה מצמחים מואבקי רוח בעיקר מחוץ לעונת האביב.

==========

בימים אלה החלה הפריחה של **לענה חד-זרעית** *Artemisia monosperma* (מורכבים) בחולות מישור החוף ובנגב המערבי. התפרחות הן קרקפות זעירות בגודל של 2-3 מ"מ העטופות בחפים ירקרקים קטנים וקרחים. הקרקפת מכילה 2 פרחים נקביים אשר רק אחד מהם פורה (מכאן שם המין-"חד-זרעית"), ופרחים אחדים נוספים שמתפקדים כפרחי זכר ומייצרים גרגרי אבקה. כל מאפייני התפרחת והפרחים מעידים על התאמה להאבקת רוח – העדר אברי ראווה צבעוניים, פרחים חסרי צוף מספר עצום של תפרחות קטנטנות על כל שיח שעשוי לשחרר כמויות אבקה גדולות הנישאות ברוח. ואכן, האבקת רוח היא הדרך העיקרית השכיחה של הפצת האבקה במין זה ובכל מיני הסוג לענה. ברוב הצמחים מואבקי הרוח בעולם יש נטייה להפחתת מספר הזרעים בפרח או ביחידת התפרחת לאחד ומגמה זו אפשר לראות גם ב**לענה חד-זרעית**.

לענה חד-זרעית. ענפים על שיחים בתחילת הפריחה צילום: ישי שמידוב ©
להגדלה - לחצו על התמונות

בביקורנו בחולות אביחיל ב-30.9.2016 נמצאו כבר שיחים אחדים בפריחה, כאשר התגברות הפריחה באוכלוסיה צפויה במהלך אוקטובר. באותם שיחים שפריחתם החלה, צפינו במאות דבורי דבש המתעופפות בכל שיח, עוברות מקרקפת לקרקפת תוך שהן אוספות אבקה. אנו משערים שלמרות שאבקת ה**לענה** ה**חד-זרעית** לא "נועדה" כגמול לדבורים ולשימוש בהם כסוכני האבקה, הרי שבתקופת השפל הקיצוני בפריחה בעונה זו, כאשר אין די היצע של אבקה עבור דבורי דבש בכוורות המוצבות בסביבה – אבקת הלענה מהווה משאב נוסף התורם לכלכלת הדבורים. מ"נקודת המבט" של הלענה – יש כאן אופציה נוספת שגם יעילה ומכוונת יותר בהעברת אבקה בין תפרחות באותו הצמח ובין שיחים שונים, בהשוואה להאבקת רוח.

לענה חד-זרעית. מימין - קרקפות בפריחה. משמאל - דבורת דבש מבקרת בתפרחות. צילום: ישי שמידוב ©
להגדלה - לחצו על התמונות

מסתבר כי צמחים מואבקי רוח אחדים מבוקרים בקביעות גם על ידי דבורי דבש לשם איסוף אבקה. ביקורים אלה מתרחשים בעיקר בעונת החורף ובעונת הסתיו כאשר שוק האבקה

מצומק ואין שפע של פרחים מושכי חרקים בסביבה. כך בחורף אפשר לראות ביקורי דבורים בצמחי **סירה קוצנית**, **מרקולית מצויה**, **מילה סורית**, במיני **לחך** ו**חומעה** ואפילו ב**סרפד הכדורים**). באביב נצפו ביקורי דבורים גם ב**אלון מצוי** (ראו בכלנית את מאמרה של גילה אלון על איסוף אבקה של אלון מצוי על ידי דבורים). בסתיו ביקורי הדבורים מתרכזים במיני משפחת הסלקיים (מיני **יפרוק, עציון, חמד, בסיה** ו**בן-מלח**), **קזוארינה** ו**לענה**. כל הסוגים הללו ידועים כצמחים מואבקי רוח מובהקים אשר לא מייצרים כלל צוף ונצפה בהם איסוף אבקה אינטנסיבי בשעות הבוקר. במינים הדו-ביתיים (דוגמת **מרקולית מצויה, תמר מצוי, קזוארינה שבטבטית, חומעת האוירון**) הדבורים מבקרות כמעט רק בצמחי הזכר ולכן אין אנו חושבים כי מתקיימת כאן האבקה. גם במינים הדו-מיניים אך בעלי פרחים חד-מיניים (דוגמת **סירה קוצנית** ו**סרפד**) עדיין יש לחקור ולהוכיח כי הצמח אכן יוצא נשכר משרותי האבקה אלה; אין להוציא מכלל אפשרות שאיסוף האבקה על ידי הדבורים ברוב הצמחים מואבקי הרוח כלל אינו תורם לצמחים שירותי האבקה. רק מחקרים מפורטים על צמחים אלה יוכלו להבהיר באיזו מידה דבורים תורמות לצמחים שירותי האבקה בביקוריהן בצמחים מואבקי רוח.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: פולק ג ושמידוב י 2016 לענה חד-זרעית Artemisia monosperma מואבקת ע"י דבורי דבש, חדשות בוטניות, כתב-עת "כלנית" מספר 3.

לענה חד-זרעית Artemisia monosperma מואבקת ע"י דבורי דבש